

Přehled

Trendy v mezinárodní migraci: SOPEMI – 2003

Overview

Trends in International Migration: SOPEMI – 2003 Edition

Czech translation

Přehledy jsou překladem výtahů z publikací OECD.
K dispozici jsou zdarma v internetovém knihkupectví OECD:
www.oecd.org/bookshop/
Tento Přehled není oficiálním překladem dokumentů OECD.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT

ORGANIZACE PRO HOSPODÁŘSKOU SPOLUPRÁCI A ROZVOJ

Výroční zpráva „Trendy v mezinárodní migraci“ rozebírá trendy objevující se v poslední době v migraci a migračních politikách. Toto dvacáté osmé vydání obsahuje čtyři části a přílohu se statistickými údaji týkajícími se důležitých témat v oblasti migrace. Rovněž jsou zde uvedeny konkrétní informace vztahující se k 29 členským státům OCED a vybraným třetím zemím (pobaltské státy, Bulharsko, Rumunsko).

První část zprávy o trendech v mezinárodní migraci za rok 2003 obsahuje tři oddíly popisující nejzákladnější skutečnosti zjištěné v letech 2001–2002. První oddíl zkoumá změny v pohybu migrujících a celkové počty cizích státních příslušníků v zemích OECD (I.A). Druhý oddíl se zaměřuje na postavení přistěhovalců na trhu práce (I.B) a třetí oddíl uvádí přehled migračních politik (I.C).

Navzdory zhoršení hospodářského klimatu v některých zemích OECD nadále i v roce 2001 pokračoval rostoucí trend v mezinárodní migraci, který byl pozorován od poloviny devadesátých let minulého století. Údaje zčásti dostupné pro rok 2002 ukazují mírný pokles tohoto trendu, který však v dotyčné oblasti nepředznamenává významný průlom. Migrace z důvodu práce, ať už dočasné nebo trvalé povahy, se v několika zemích OECD značně rozrostla. Částečným důvodem byla migrace kvalifikovaných pracovníků jednak v oblasti informačních a komunikačních technologií, ale také v oblasti zdravotnictví a vzdělávání. Migrace v souvislosti s rodinnými vztahy je však pro několik zemí OECD stále nejrozsáhlejší kategorií přílivu cizích státních příslušníků. Nejnovější dostupné údaje pro rok 2002 ukazují, že po několika letech výrazného růstu se počty žadatelů o azyl zvyšují pomaleji.

Přistěhovalectví hraje významnou roli v demografii několika evropských zemí OECD (zejména Itálie a Španělsko) a ve skutečnosti i při vyrovnávání poklesu počtu obyvatel, ke kterému by jinak došlo (například v Německu). Nárůst v počtu osob, kterým byl povolen pobyt, a opatření přijatá k usnadnění získání občanství vysvětlují skutečnost, že v hostitelských zemích se usazuje rostoucí počet přistěhovalců a jejich rodinných příslušníků. V zemích s nepůvodním osídlením, jako je Austrálie, Kanada, Spojené státy a Nový Zéland, zároveň srovnání dvou sčítání lidu odhaluje rostoucí podíl cizích státních příslušníků na celkovém počtu obyvatel.

Trendy z poslední doby rovněž odrážejí obnovený zájem o přijímání nových pracovníků – přistěhovalců v několika zemích OECD. Stárnutí obyvatelstva a přetrvávající nerovnováha na trhu práce částečně tento trend vysvětlují. Ačkoliv zvládnutí přílivu cizích státních příslušníků zůstává hlavní prioritou, celá řada zemí OECD se snaží přilákat kvalifikované a vysoce kvalifikované cizí pracovníky a usnadňuje přístup cizích absolventů škol na trh práce. K uspokojení potřeb trhu práce byly přijaty nové právní předpisy týkající se migrace za účelem práce. Některé země rovněž hledají méně kvalifikované pracovníky, a to zejména v oblasti zemědělství (Spojené státy, Austrálie, Španělsko a Řecko), stavebnictví, péče o staré lidi a dalších služeb v obchodu a domácnosti (Itálie, Portugalsko, Spojené království). Tento příliv cizích státních příslušníků lze zřetelně doložit rostoucím podílem dočasné migrace z důvodu práce na celkové migraci (příčemž do „dočasné migrace“ patří krátkodobá povolení, sezónní práce, dočasné vysílání pracovníků v rámci nadnárodních podniků, stáže a „pracovní dovolená“).

V roce 2002 tvořili cizí státní příslušníci a přistěhovalci významnou část pracovní síly v několika zemích OECD. V zemích s nepůvodním osídlením (Austrálie, Kanada, Nový Zéland a Spojené státy) představovali cizí státní příslušníci a přistěhovalci mezi 15% a 20% pracovních sil. Cizí státní příslušníci byli rovněž velkou měrou zastoupeni na několika evropských trzích práce, například v Lucembursku (43,2% cizích státních příslušníků na trhu práce), Švýcarsku (21,8%) a v menší míře v Rakousku (9,9%), Německu (8,9%), Belgii (8,2%) a Francii (6,2%).

V roce 2002 měli ve většině zemí OECD cizí státní příslušníci a přistěhovalci tendenci k nižší míře účasti na trhu práce než vlastní státní příslušníci. Rozdíl v míře účasti ve srovnání s vlastními státními příslušníky je obecně ještě vyšší u žen. V roce 2002 měli cizí státní příslušníci a přistěhovalci rovněž větší tendenci k nezaměstnanosti než vlastní státní příslušníci. S výjimkou Kanady, Spojených států a Irsku toto zjištění platí jak pro muže, tak pro ženy. Ženy však měly sklony k výrazně vyšší míře nezaměstnanosti než jejich mužské protějšky. Míra nezaměstnanosti u cizích státních příslušnic dosáhla 21% ve Francii, 17,8% v Belgii a 17% ve Španělsku.

Pokud jde o rozložení v jednotlivých odvětvích, cizí státní příslušníci jsou obecně nadměrně zastoupeni ve stavebnictví, pohostinství, stravování a ve službách pro domácnost. Podíl cizích státních příslušníků pracujících v těchto odvětvích je vyšší než jejich podíl na celkovém trhu práce. Rozložení v jednotlivých odvětvích se však v jednotlivých zemích významně liší. Více než 8,5% cizích státních příslušníků pracuje v zemědělství ve Španělsku, 24,5% v hornictví, výrobě a energetice v Rakousku, 30% ve stavebnictví v Portugalsku, 20% ve velkoobchodě a maloobchodě ve Spojených státech, téměř 16,5% v hotelech a restauracích ve Španělsku, 11% v školství ve Finsku, 21% ve zdravotnictví a jiných službách občanům v Norsku a 17% ve službách pro domácnost v Řecku.

Rozbor změn v situaci na trhu práce za posledních deset let ukazuje, že navzdory zlepšení v zaměstnanosti cizích státních příslušníků během poslední fáze hospodářského růstu zůstává zaměstnanost této skupiny citlivá na pravidelné prudké výkyvy a určité podskupiny cizích státních příslušníků jsou nadále ohroženy (např. zejména ženy a také mladší a starší pracovníci). Obecné zlepšení situace v oblasti zaměstnanosti tudíž nestačí k tomu, aby cizím státním příslušníkům byla zaručena trvalá integrace na trh práce.

Zpráva rovněž uvádí souhrn nedávných změn v migračních politikách zemí OECD. Mezi jinými trendy země OECD posílily kontroly jak na svých hranicích, tak kontroly vnitřní, a to částečně v reakci na bezpečnostní problémy v souvislosti s globálním bojem proti terorismu po útocích 11. září 2001 ve Spojených státech, ale také za účelem boje proti nedovolenému přistěhovalectví a organizacím zabývajícím se obchodem s lidmi a jejich využíváním. Několik zemí OECD přijalo nové právní předpisy týkající se vstupu, pobytu a zaměstnávání cizích státních příslušníků (např. Dánsko, Německo, Portugalsko a Řecko). Další země posílily opatření na urychlení zpracovávání žádostí o azyl (Švýcarsko) nebo přijaly nástroje k omezení jejich přípustnosti (např. Spojené království, Nizozemsko).

Zapojení přistěhovalců na trhu práce a opatření na pomoc nově příchozím patří mezi priority ve většině zemích OECD, které zpřísnily jednak pravidla týkající se zlepšení jazykové způsobilosti a odborného vzdělávání přistěhovalců a také pravidla v oblasti boje proti diskriminaci. Několik zemí rovněž přijalo legislativní opatření na úpravu pravidel týkajících se získávání občanství. Země buď zjednodušily postup vyřizování žádosti (například v Lucembursku) nebo vyžadují, aby žadatelé názorně předvedli důkladnější znalost jazyka a společnosti hostitelské země (zejména v Nizozemsku, Rakousku a Dánsku).

V rámci Evropské unie je cílem několika předpisů harmonizace migračních politik členských států. Tato rozhodnutí se vztahují k přijetí harmonizovaného právního rámce ve vztahu k státním příslušníkům třetích zemí a jsou všechna o to více důležitější, že se budou týkat i deseti nových členských zemí přistupujících v roce 2004, a to z důvodu zásady „*acquis communautaire*” (zkušenosti Společenství). Mezinárodní spolupráce v oblasti řízení vnějších pravidel Evropské unie je začleněna do komplexního plánu harmonizace vízových politik, zlepšení informovanosti výměnou údajů mezi hraničními přechody a širšího zapojení rozvojových zemí.

Výroční zpráva Trendy v mezinárodní migraci za rok 2003 obsahuje dvě zvláštní kapitoly věnované tématům vztahujícím se k poslednímu vývoji migrace. První téma se týká regionálních aspektů mezinárodní migrace a druhé se zabývá mezinárodní mobilitou odborníků v oboru zdravotnictví, a to na základě situace v Jižní Africe.

V několika zemích OECD se znovu objevuje zájem o regionální aspekty mezinárodní migrace. Tento zájem je motivován mimo jiné silící pozicí regionů, pokud jde o migrační politiky, a to jednak ochotou zajistit, aby všechny venkovské oblasti měly z mezinárodní migrace prospěch, a také obavami z koncentrace cizích státních příslušníků nebo přistěhovalců ve velkých městech a jejího možného účinku na integraci těchto skupin v rámci trhu práce a celé společnosti.

Uvedená kapitola nemá za cíl řešit celou problematiku týkající se regionálních aspektů migrace. Jejím cílem je spíše zabývat se otázkou „Kde žijí migrující osoby?“ Existence mezinárodních rozdílů v geografickém rozložení přistěhovalců vyvolává otázku ohledně faktorů ovlivňujících rozhodnutí těchto osob, pokud jde o místo, kde po příjezdu do hostitelské země žijí. V rozsahu dostupných údajů studie definovala následující činitele při výběru místa pobytu přistěhovalců: 1) atraktivita destinace, a to jak z pohledu charakteristiky regionu (např. kvality služeb, existence dalších výhod), tak z pohledu ekonomických příležitostí; 2) přítomnost členů rodiny nebo lidí stejného původu a 3) spojení s místem vstupu do země a geografická vzdálenost hostitelské země a země původu. Významnou roli rovněž hrají osobní charakteristiky přistěhovalců (země původu, důvod vstupu, věk v době migrace, doba pobytu) a také charakteristika cílového regionu.

Toto zvláštní téma předkládá popis některých regionálních programů v oblasti migrace v Austrálii a Kanadě, které mají za cíl zajistit, aby všechny regiony měly z mezinárodní migrace prospěch. Obzvláštní důraz je kladen na spojitost mezi politikami regionálního rozvoje a migračními politikami. Studie zdůrazňuje vzájemnou spojitost místního hospodářského rozvoje a regionálních aspektů mezinárodní migrace a dochází k závěru, že jestliže migrační politiky samy o sobě nemohou vyřešit regionální rozdíly, mohou být efektivně začleněny do programů regionálního rozvoje.

Druhá zvláštní kapitola zkoumá dopad mezinárodní mobility odborníků v oboru zdravotnictví, a to na základě situace v Jižní Africe. Pokouší se identifikovat politiky, které mohou napomoci jednak zmírnit možné negativní dopady na zemi původu a také lépe sdílet výhody této mobility. Uvedená kapitola ukazuje, že tato rizika jsou v případě zdravotnických profesí v Jižní Africe skutečná.

Mezinárodní mobilita vysoce kvalifikovaných pracovníků se v devadesátých letech minulého století významně zvýšila. Nejzřetelněji k tomu došlo v profesích souvisejících s novými informačními a komunikačními technologiemi. Tato mobilita je také stále běžnější ve zdravotnických profesích. Zejména v Jižní Africe, kde se podíl migrace v posledních patnácti letech trvale výrazně zhoršoval, se mobilita ve zdravotnických profesích stala významným problémem.

Faktory ovlivňující mezinárodní mobilitu ve zdravotnických profesích se ve značné míře shodují s faktory vztahujícími se k vysoce kvalifikovaným pracovníkům obecně a vyplývají z kombinace protichůdných faktorů. Je však třeba zmínit některé aspekty, které jsou však specifičtější pro pracovníky ve zdravotnictví, například poměrný výdělek v zemích původu a zhoršující se podmínky v oblasti zdravotnictví.

Tato studie ukazuje, že emigrace není vždy hlavní příčinou problémů, kterým čelí systémy zdravotní péče rozvojových zemí, ačkoliv je nadále přitěžujícím faktorem. To znamená, že při podpoře a zkvalitňování řízení lidských zdrojů hraje klíčovou roli vládní politika, a to nejen v oblasti zdravotnictví. Jihoafrická vláda v poslední době zavedla sérii opatření určených jednak k udržení vlastních pracovníků a také k usnadnění příchodu kvalifikovaných pracovníků z cizích zemí. Tato

zpráva zkoumá hlavní reformy, které se uskutečnily v oblasti zdravotnictví, a to včetně: 1) zavedení povinné civilní služby, 2) školení, 3) lepších pracovních podmínek včetně platů a 4) širší mezinárodní spolupráce s hlavními cílovými zeměmi pracovníků ve zdravotnictví z Jižní Afriky.

Na konkrétním příkladu Jižní Afriky a s odkazem na několik dalších zemí tato zpráva ukazuje, jak důležité může být jak na národní úrovni v zemích původu tak na mezinárodní úrovni posilování politické soudržnosti v oblasti migrace a rozvojové pomoci, aby přínos z mezinárodní mobility zdravotnických profesí mohl být sdílen způsobem, který je spravedlivý a zároveň udržitelný.

Poslední část výroční zprávy Trendy v mezinárodní migraci za rok 2003 obsahuje podrobný popis jednak posledního vývoje v pohybu migrujících osob a také migračních politik 29 členských států OCED a vybraných třetích zemí (pobaltské státy, Bulharsko, Rumunsko). Tato část zprávy podpořená národními statistikami zkoumá pohyb v rámci emigrace a přistěhovalectví a také změny týkající se uprchlíků a žadatelů o azyl. Zabývá se rovněž podílem cizích státních příslušníků nebo obyvatel narozených v zahraničí na celkovém počtu obyvatel a ve vhodných případech zdůrazňuje relativní význam konkrétních národností, věku, pohlaví nebo způsobu vstupu do země. V příslušných případech jsou uvedeny počty cizích státních příslušníků, kteří získali povolení k pobytu.

Poznámky o jednotlivých zemích se zmiňují o nových právních předpisech a opatřeních přijatých každou zemí ve vztahu k migrační politice. K tomu dochází v celé řadě oblastí včetně přijímání, pobytu a integrace cizích státních příslušníků. Poznámky o jednotlivých zemích rovněž zkoumají právní předpisy týkající se azylu, práv uprchlíků, povolování pobytu a protiprávní migrace.

Rozdíly jednotlivých zemí, pokud jde o systémy a právní předpisy v oblasti migrace, se odráží ve statistikách migrace, což přináší potíže se srovnatelností dostupných údajů. Příloha se statistickými údaji uzavírající zprávu za tento rok má za cíl zlepšit srovnatelnost těchto údajů a popisuje zdroje a metody přípravy statistik migrace. Tabulky v uvedené příloze jsou seskupeny do dvou oddílů, přičemž první uvádí jednak hromadné dostupné údaje a statistiky týkající se pohybu při migraci a také administrativní údaje týkající se žadatelů o azyl a pobyt. Druhý oddíl rozděluje podobné údaje podle země původu.

Tento *Přehled* je překladem výtahu z publikací OECD původně publikovaných pod těmito anglickými a francouzskými názvy:

Trends in International Migration: SOPEMI – 2003 Edition

Tendances des migrations internationales: SOPEMI – Édition 2003

© 2003, OECD

Publikace OECD a *Přehledy* jsou k dispozici v internetovém knihkupectví

OECD na adrese: www.oecd.org/bookshop/

Napište „overview“ (přehled) v poli „Title search“ na stránkách internetového

knihkupectví nebo uveďte název anglické publikace

(Přehledy jsou spojeny s originálními publikacemi v anglickém jazyce).

Přehledy připravuje Odbor pro legislativu a překlady při OECD,

Ředitelství pro veřejné záležitosti a komunikaci

e-mail: rights@oecd.org / Fax: +33 1 45 24 13 91

© OECD, 2003

Reprodukce tohoto *Přehledu* je povolena, jsou-li uvedena autorská práva OECD a název původní publikace.